Ибр. 4011/16

125./16.

~~КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.~~

ЖИВОТИ СЛАВНИХ ЉУДИ.

(Абел Бонар: *Љубавни живот Стендала.* — Ги де Пурталес: *Живот Франца Листа.* — Франсис Карко: *Роман Франсоа Вијона.**) насловима

просто плави

Под разним ~~именима,~~ преплавила је литература о животу ма великих људи. У најновије време се јављају [illegible] животи и романи градова и покрајина. ~~Занимљива је појава да се често~~ најдаровитији писци интересују ~~за готове~~ вредности, за историјски материал, ~~да~~ покушавају реконструкције ~~живота чија је оригинална~~ конструкција ~~већ постојала и~~ збила се. [illegible] Мориак је израдио *Бордо;* [illegible] Водоаје *Провансу;* [illegible] Жироду је, у *Елпенору*, израдио роман једне сасвим споредне Омирове личности. Да ли ће то одвести једној новој савременијој форми историјског романа? Или је то просто једна од манифестација модерног психоаналитичког истраживања? Да ли је врста поезије или врста анатомије историјских вредности? [illegible] Горе нема ~~Споменуте~~ три књиге врло ~~су~~ различите, можда карактеристичне за разне типове у ~~тој~~ врсти књижевности А. Бонар, деликатни поет-филозоф живих и мртвих ствари, желео је дати суптилну студију једног елемента Стендалова живота, његових љубави. [illegible] Ги де Пурталес, ~~књижевни~~ есејист, хтео је дати цели отисак Листова живота, човека у човеку и човека у делу. Ф. Карко, песник, узео је да на основи једне збирке поезије створи живог човека Вијона. Оно прво је психолошка студија, оно друго је историја, ово треће је роман. А све троје је реконструкција живота великих људи.

француске

V једној

А. Бонар има готову, своју идеју и поезију љубави, и рекли бисмо, изабрао је Стендала V зато јер је нашао да његовим љубавним животом може потврдити своје идеје. Те идеје су идеје једног финог, али меланхоличног опсерватора, и Стендал се, због тога, окреће читаоцу са искључиво једном страном својих љубавних дожављаја, боље рећи са једним ставом према тим доживљајима, јер доживљаје саме Бонар врло сумарно спомиње. Од самог почетка, Бонар иступа са одсудном поставком: да инстинкти имају неодољивих пролома само код закржљавелих душа. Следује томе, наравно, не толико љубавни живот Стендалов, колико анализа његове душе и карактера у опште. Стендала у љубави самој, никако нема; има оно што је, врло шкрто, Стендал уносио у своје белешке, оно што су други, на пример, ~~н. пр.~~ Мериме, записивали о њему, и оно што Бонар изводи из тих забележака. Извињује Бонара факт да Стендал никада није имао успеха код жена, да је, по властитим његовим речма, „остајао несрећни љубавник који воли музику и сликарство“, и да је многа његова љубавна историја, у ствари, имала само почетак и крај. Али, пита се читалац, зашто онда ~~инсистирати~~ настојати баш на љубавном животу код таквог човека, код човека који је увек „био више заљубљен него љубавник“, и био то, како излази, силом околности, а не по својој природи. А. Бонар даје врло фину студију Стендалова интимног карактера, ~~пројицира, затим, супериорне~~ уводи врховне црте тога карактера у Стендалова вољења, и на тај начин успева да из штурих љубавних историја поцрпе грађу за Стендала романтичног витеза. Стендал, по томе портрету, има у себи аскетске резигнације. Он се узвишеним боловима брани од вулгарних, он је слободан од сваке таштине и амбиције, он не жели моћ ни у којем облику. Le Лишен тако свих страсти које увлаче у друштво и доживљаје, он је по нужности усамљеник; као такав не може нормално да се унесе у живот, и за њега љубав мора у сваком случају значити трагедију. „Тражио је просто једно биће, да би га спасло од других.“ Ако сад прегледате факта, наћи ћете подужи ред најбаналнијих веза — са облигатном женом свога добротвора — и у томе реду две велике љубави, које су трагичне и романтичне само по суми Стендалова страдања. та Италијанка Пиетрагруа вара од самог почетка са вазда́н других љубавника; а Г-ђа Дембовска, жена аустријског генерала у Италији, Италијанка по пореклу, није Стендалу одвратила љубав „ниједном речју, ниједним гестом“. Под таквим околностима се и нехотице постаје романтичар и витез, и бележи се у дневник доста од оног што је кадро ~~сублимисати~~ узвисити несрећу. Бонар, задовољан, пише своју рефлексију: да је од две врсте жена ипак „боља жена са круном ваших снова на глави“. Ако се узме у обзир да је Стендал, кад се једног часа нашао пред идејом самоубиства, решио да остане жив и напише књигу *О љубави*; кад се у тој књизи налазе [illegible]у категоризације љубави, темперамената и чедности у ~~четири,~~ речене у четири, шест и девет ~~врста~~, излази да је романтик Стендал имао врло хладну и опсерваторску главу. Бонар бележи са задовољством да Стендал „своје естетичко осећање, стално будну интелигенцију и раздражљиву финоћу није увлачио у област похоте“.

---

* Abel Bonnard: *La Vie amoureuse d'Henri Beyle (Stendhal).* — Guy de Pourtalès: *La Vie de Franz Liszt.* — Francis Carco: *Le Roman de François Villon.*

[illegible]

редака

Најлепше што има у ~~[illegible]~~ књизи А. Бонара, то су његове лепо изражене сублимисане истине, које потичу од његове моћи да сублимише ~~и објект~~ посматрања.

предмет

*

Пурталес је, са нешто стилизације, просто средио множину факата једног живота који је трајао преко седамдесет година, и који је био живот великог виртуоза, композитора и диригента, великог карактера и радника, великог љубавника, великог љубимца богова, при чему под речју „велики“ треба разумети екстремна домашања. Све је неодољиво: ретка лепота лица и појаве Листове, његово свирање, племенитост његове душе, плаха, скоро силовита природа, „екстремна емотивност“, како ју је сам звао, која је умногостручавала Листа као да читав ред личности живи, воли и ради у њему. Све ~~је сложено и~~ прелази линије обичнога. Лист има три народности, он је Француз, Немац и Мађар; он има четири завичаја, Париз, Рим, Вајмар и Пешту; он је професор у неколико конзерваторија, у које стиже годишње на месец дана; мајка његово троје деце је Контеса д' Агу, Францускиња; а жена с којом је скоро као с женом провео век, била је Русо-Пољкиња, кнегиња Витгенштајн. Лист је био олуј од човека, темперамента и рада. Колика му је била снага и емоција да на концерту сатри по два три клавира; толика му је била енергија и великодушност да раскрчује све препреке у кариери својих даровитих пријатеља; толика му је била моћ да занесе сваку жену коју погледа; толика му је била музичка гениалност да скрха сваки отпор публике и критике. На сваком концерту је зарадио капитал; знао је и примао све краљеве и величине; возили су га у тријумфалним колима; кад цела Европа није могла да скупи новац за Бетховенов споменик, он је ~~[illegible]~~ успео да га створи за неколико вечери; кад га је Берлиоз вређао, одужио му се спремивши у Вајмару приказ његова *Челиниа*; приређивао је колико платежних толико добротворних концерата, и помагао цео свет свотама каквима краљеви нису; за Рихарда Вагнера и његово дело је радио као црнац, и просто на својим плећима ~~[illegible]~~ носио ту величину; кад му је рођена кћи, Козима, побегла од мужа, Ханса Билова, Листова ученика, и отишла за Вагнером, сав се предао Билову, и није говорио са ћерком и Вагнером; а кад је утешио Билова, опростио је Вагнеру, „јер онима који лепоту стварају нема суда“; а кад је био већи, племенитији и снажнији од свакога, савладао је и себе сама, јер је Рихард Вагнер, генијално остваривао ~~Вагнер донео~~ у гениалном облику оно што је Лист замишљао, ~~чему је тежио, и што је и сам остваривао~~, а Лист је ту музику пригрлио боље но своју, а лично спремао и дириговао опере човека који је био већи од њега, ~~тада~~ дотле највећега. У Ли-

---

~~¹) В. о истој књизи белешку у *С. К. Гласнику*, 16 септембар 1926.~~

стову животу нема ни постепености, ни замарања. Као муња долазе ударци гениалности, чари, самосавлађења. Публика звижди, Лист се мирно враћа за клавир, почиње исту ствар изнова, даје јој потпуно нову интерпретацију, и критичар и публика лудују од одушевљења. У Вајмару има великих неприлика, и даје оставку на директорство музике и опере; а кад га гросхерцог пита шта би га могло задржати, он тражи пристанак и могућности за бриљантну инсценацију Вагнерова *Тристана*, и побеђује интриганте и владара. Љубавни живот запрема доста простора у Листовој егзистенцији. Ту је романтична, никад незаборављена љубав младића Листа према Г-ђици де Сен-Крик; ту је велики париски скандал, кад Контеса д' Агу, мајка двоје деце, бежи са Листом, који је тада двадесет три године стар; ту је дуга и сложена историја са кнегињом Витгенштајн; ту је бароница Мајендорф, рођена кнегиња Горчакова, која иде са Листом у Вајмар кад је Листу шездесет година; ту је најлепша и најдаровитија жена тога доба, Марија Калергис, „бела вила" Готјеова и „лабуд" Хајнеов, која је канда само Листа доиста волела; ту је безброј женâ, и ту су хрпе љубавних писама старцу Листу годину дана пре но што ће умрети — али све су то само илустрације уз један живот пун друкчијих садржина, огромног једног рада композиторског, диригентског и организаторског, и огромних унутрашњих напора спиритуалног човека у Листу, да се све хаотично и екстремно подреди човечанском и узвишеном. Живот Листов, као и музика његова, пуни су снажно драмског елемента; али запети лук драме савија увек чудна једна тенденција мистичне скрушености. Пуно је калуђерског самопрегорења, материалних и моралних жртава у том животу. И у музици Листовој, нарочито у његовим симфонијским песмама, свира нам се страдање човеково у вези са мистериумом божанске жртве. У једном тренутку живота, Лист је попустио мистицизму у себи, ушао у ред фрањеваца, и постао опат и почасни каноник. Наравно, драматско и мистично се и после тога одмењивало. Али, све у свему, Листов живот триумфа и среће носио је круну смирености на глави. У зениту своје славе, Лист се поклонио пред Вагнером, и последња реч коју је, умирући, изговорио, била је *Тристан*.

*

Ф. Карко вели да већ од шеснаесте своје године живи са животом Вијона, првог индивидуалног песника Француске, клерика Сорбоне, пропалице, крадљивца, и једаред и убице. Како се о животу Вијонову, средином XV века, скоро ништа позитивно не зна, [illegible] Карко је чисто кроз збирку Вијонових стихова друговао са Вијоном и створио личност свога романа. У серији у којој је тај роман угледао света, спомиње се „чудесни" живот Балзаков, „пустоловни" живот Рембоа, „лењи" живот Риварола,

„болни“ живот Бодлеров. Какав је био живот Вијонов? Све то заједно. Вијон је велики таленат, буктиња на новом путу, сјајан дух, а живот му, јадан и сраман, пролази у друштву пропалих младића и жена, пропада у општем мраку онога доба, када су escholier-и париског теолошког факултета, Сорбоне, као у осталом и све свештенство и племство, оргијали по механама, и волели спорт злочинâ, који су остајали некажњени само ако су смелост и помрчина улица добро послужили. У своме роману, Карко се строго држао онога што је Вијон сам о себи испричао у своја два овећа спева, *Малом* и *Великом Тестаменту*, и у својим *Баладама.* Ти *Тестаменти* су збиља тестаменти; писани, један пред путовање, а други пред смрт — кад је Вијон, у апсу, очекивао да ће бити обешен, — они су чудан и веран израз целокупног унутрашњег живота песникова. Као поезија, то је јединствена уметност, где су надахнути лирски акценти измешани са моментима блуди, злочина и казненог законика. Исповедајући своју беду, своје грехе, и оцртавајући последице, Вијон има строфа дубоко потресних, чаробно лирских. папрено духовитих. То је, први пут, шарм француске поезије. Исповести Вијонове нису исповести неког Мармеладова. Вијон је први у реду оних који су се после звали: Верлен, Бодлер, Ришпен, Рембо, па и Франсис Карко, у реду оних који су један језовити реализам умели да даду у класично мирном и ведром изразу, Вијон је ~~једна~~ снажна, у данашњем смислу модерна личност, која, у оно време кад поезија није била друго до стихована општа места, износи голу душу, болове и јад претвара у лепоту, служећи се савршеном формом. Ти стихови узбуђују сваког читаоца, а инспиришу сваког даровитог читаоца. Рембо је као ђак у колежу предао једног дана чудан, фантастичан рад: Шарл Орлеански, песник и сам, и заштитник Вијонов, моли Луја XI да помилује Вијона, и још неке младиће, затворене у Шатлеу¹). Дебиси је дао дивну композицију на текст Вијонове *Баладе*, написане у форми молитве његове мајке упућене Богородици. Карко је, такође са много инспирације, написао свој роман. Нико боље од њега не би могао урадити тај посао. Карко ~~Он~~ је, у низу дела, описао братију и лоле из данашњих тамних рупа пијанства и блуди у Паризу, он је изблиза гледао тужну лирику пропадања младости, он најбоље осећа шта је значио Вијонов грцај кроз дерњаву пустих глава:

> Beaulx enfans, vous perdez la plus
> Belle rose de vos chappeau…

Он је успео да дâ Вијону оно што није од овог света, иако

---

[1] „Сире“, стоји у задатку, „погрешило би се ако би се допустило да се обесе ти љупки, учени младићи. Ти поети, видите, нису од овог света; пустите их да живе њиховим чудним животом; нека зебу и гладују, путују, љубе и певају… Пустите их да живе! Бог нека благослови све милостиве, а свет ће благословити песнике“.

приказати

је роман ~~његов о Вијону~~ пун пивница, туча, припремања и извршивања крађа. Он је успео ~~да да~~ муке ~~древног~~ Париза XV века да из помрчине своје избаци првог великог поету. Он је успео да нас убеди да су ти несрећни и проклети √ један део мистике и лепоте света. Бенвенуто Челини је записао у својим *Мемоарима:* „Има у мени нешто више живо него у другим људима“. Ту чудну, позитивну, творачку моћ, која, сувише жива, живи и у светлости и у тами живота, то је оно што читамо у роману Ф. Каркоа о Франсоа Вијону, песнику који је писао и ~~опсцену~~ *Баладу о дебелој Марго,* и префину лирику о *Госпама из давнина.*

√ награђени

Наредну

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ.

МУЗИЧКИ ПРЕГЛЕД

МУЗИЧКО ПИСМО ИЗ ВАРШАВЕ.

— Поводом откривања споменика Шопену —

Деценије су требале да прођу па да ми, Словени, бескрајне идеалисте и сањалице, увидимо да је крајње време да будемо и ми реални, и да и ми треба да уложимо све своје најбоље снаге ради престижа наше расе, као што су то народи других цивилизованих раса увек чинили, и данас чине, интенсивније него икада. Нама се увек чинило да ће ствари саме по себи доћи, да ће нам место у човечанству бити само по себи додељено, да ће нам се признати оно што нам се има признати и без нашег рада на томе, и — преварили смо се. Расе много мање комплексне и живе него што је наша раса, имале су друкчије схватање, и радиле су за себе, док смо ми чекали, и избиле су на површину у човечанству, и постале су неопходан фактор опстанка човечанства, док смо ми, по свему одређени да играмо видну улогу у човечанству, оставили се били судбини и остали по страни. А није само једанпут од када се памти многи снажни дах кренуо од словенских страна, и нису једанпут само да сада цивилизовани народи застали запањени пред словенском „енигмом“. Елементарна снага нашег словенског генија избила је толико пута, разлила се на све стране толико пута до сада, и служила је за ослонац толиким народима других раса, само ми, Словени, нисмо умели да је искористимо до последње капи. Као у неком заносу, ми смо плинули у мистичној радости, али нисмо имали снаге да нашу елементарну моћ реално искористимо.

Данас је већ друкчије. Увидело се да се мора радити, и увидело се да ми заиста имамо права радити за себе, и радећи тако да имамо права веровати да радимо и за добро човечанства. На свима пољима јавног рада међу Словенима се опажа систе-